Ч. 154 (13.102). Львів, субота 16. липня 1932. Poсztowa opłatę załacono ryczałtem. Рік LIII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло", Львів.
Головний Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячно	4·00 зол.
Четвертьрічно	12·00 „
Піврічно	24·00 „
Річно	48·00 „

ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці і Канаді, Франції, Голянд., Бельгії 20 фр. фр. Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41
„ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 20 сот.

Польські ферії і „Тасємка".

Посуха на події в Польщі. — Неофіціяльні і офіціяльні ферії. — Три процеси і три засуди.— Радний „Тасємка" і компромітація ББС. — Процес „Тасємки" і краківський „Курерок".

Львів, 13. липня 1932.

Просимо шп. читачів призадуматися над одним скромним питанням, яке завдав собі з свого професійного обовязку автор цих рядків: про яку важливу подію з польського державного чи громадсько-політичного життя останніх тижнів варта би написати статтю? Відповідь буде досить цікава: від довгих тижнів у Польщі взагалі нічого не діється. Люди зі здивуванням прочитали два дні тому півофіціяльний комунікат, що „з виїздом на літній відпочинок п. прем'єра розпочалися політичні ферії..." Виходить, що до того часу цих ферій не було. Тимчасом „ферійний" характер польського життя кидався у вічі вже давним-давно. Один варшавський часопис бере в оборону уряд перед закидом бездіяля: завпаки — пояснює він — деякі члени уряду навіть багато працюють, але нічого з тої праці не виходить, — „дехто з них робить навіть чимало, але нічого не може зробити".

Інший знову польський публіцист, може менше злобний старається переконати своїх читачів, що суть правління не в ефектовних ділах, тільки в незамітній для загалу сірій щоденній праці, і що та праця в нинішніх часах мусить бути тим сіріша і тим незамітніша, що має своїм скромним гаслом „перетрівати..."

Хай буде й так, — ми є останні, що тужимо до якихось „ефектовних" урядових учинків, маючи свій прикрий досвід щодо цих „ефектів". Тому воліємо обмежитися тимчасом до ствердження факту, який автоматично знімає з голови клопіт із пошуканкою польської теми: президент Мосціцький перебуває в своїй літній резиденції у Спалі, маршал Пілсудський у Пікілішках, прем'єр Пристор десь недалеко теж на Виленщині, а й кількох інших міністрів має нагоду вжити на дозвіллі всупереч песимізмові ПІМ-у— з усіх благ сонця і води...

Серед тих офіціяльних і неофіціяльних ферій та генеральної посухи на якінебудь випадки ширшого значіння, одна подія таки заслужила собі на згадку незлим тихим словом. Бо такий факт, що майже в ту саму годину у трьох ріжних салях варшавського окружного суду впав присуд у трьох окремих випадках крівавого терроpу, — такий факт безумовно не належить до явищ буденних. Мало того: згадані останні варшавські процеси (особливо два з них: справа банди „Тасємки" і вбивства Ґеттера) не обмежуються до ділянок особистої етики та суспільної моралі чи навіть до проблеми соціяльної натури, лише круто зачіпають сучасні сутополітичні польські відносини. Тому мабуть писалиб про них і коли би „щось" діялося у Польщі, — а серед нинішньої посухи на теми — ця кримінально-політична скандалістика не сходить зі сторінок варшавської і провінціональної польської преси. Приглянься ї й і ми.

Банда „Тасємки" наслідувала у Варшаві методи „діяльности" шікаґівського бандита Аль Капоне, не дорівнуючи йому, очевидно, організаторським розмахом і широчінню помислів, але й у дечому перевищуючи: бо коли Аль Капоне висував свої креатури на всякі урядові й муніципальні посади та купував собі „невтральність" адміністраційних чинників, то у Варшаві шеф банди „Тасємка"-Семйонтковський сам був визначним достойником, членом міської ради та одним із проводирів т. зв. „революційної фракції" ППС, себто санаційних соціялістів, відомих під назвою ББС. Цей ото „Тасємка"-Семйонтковський виключно завдяки своїм політичним впливам, славі санаційного діяча та протекції голови міської ради посла Яворовського, зміг цілими роками при помочі кільканадцяти „партійних товаришів"-бандитів терορизувати центральний варшавський базар: від усіх торговців і дрібних купців ота банда стягала примусові данини, що йшла в тисячі зол., опірних била й масакрувала та матеріяльно руйнувала, уладжувала злодійські суди „діятойри" з бенкетами, за які платили „підсудні", а все з гаслом „партія" на устах та з ножем і револьвером у руці.

Згадані могутні впливи „Тасємки" і його німб одного з „сільних міра" в корінні нівечили всі скарги й донесення пошкодованих. Сам прокуратор ствердив на процесі вину поліційних органів даної варшавської дільниці, застерігся лише проти ґенералізування цього явища. Всьому цьому процедерові поклав край професійний союз дрібних жидівських купців, який „взяв на відвагу" і зголосив широкомотивовану скаргу до вищих властей. Однак по-правді катастрофою для „Тасємки" і його „партійної" банди стали ревеляційні статті „Роботніка" і — внутрішній розкол у ББ, який насторожив частину впливових санаторів проти ріжних „Тасємок".

Коли після появи згаданих ревеляцій „Роботніка" (частинно сконфіскованих) п. радного Тасємку-Семйонтковського арештували, але швидко за кавцією звільнили, — він мав безличність звитися на засіданні міської ради Варшави. Ба, але й інші санаційні радні складали йому співчуття, як жертві ворожого доносу, а пос. Яворовський, голова міської ради, маніфестаційно взяв його в оборону; також ще за весь час того скандального процесу органи ББС „Валька" та „Фронт Роботнічи" завзято боронили „Тасємку", виславлюючи його заслуги для батьківщини, як старого революціонера та активного діяча нового, післятравневого режіму. Остаточно процес скінчився засудом „Тасємки" на 3 роки вязниці, а його підкомандних на 2—6 літ. Сам герой сумного часу ходить ще на волі (випущений за кавцією 500 зол.); він склав врешті мандат радного міста, але заповідає заходи щодо своєї реґабілітації...

Одночасно йшов у Варшаві процес (наглий суд) за вбивство функціонаря міської різниці Ґеттера двома членами санаційного професійного союзу тамошніх робітників. Оба вони,. Соберай і Шмідт, були боївкарями, які не розставались з револьвером, а про Шмідта кажуть, що він був одним із переодягнених у старшинські мундури винуватців нападу на б. віцемаршала сойму, пок. Домбського. Обох їх засудили на досмертну вязницю.

Вкінці третій процес (теж доразовий суд) засудив теж на досмертну вязницю молодого студента, Куявського, члена „Леґіону молодих", за вбивство свого начальника за звільнення із посади в маґістраті...

Можна собі уявити, якими страшними ударами для групи Морачевського-Яворовського є оті два судові процеси „Тасємки" і Шмідта. Адже п. „Тасємка" гордовито сам впевняв, що „не всі" гроші з розбою ішли до кишені „товаришів", бо частина тих грошей ішла.. до партійної каси! Нічого й казати, що хоча цю історію осудила теж вся санаційна преса (за вийнятком преси ББС) включно з краківським „Курерком" і від цього відмежувалась, — то проте ці процеси були неприємним епізодом для цілого санаційного табору.

Пішла у польській пресі гостра критика метод політ. терору та користування для політ. цілей (напр. для розбивання віч і зборів) з боївок, що силою речі мусить гуртувати елемент не надто джентельменський. Пішли теж знову атаки на згаданий краківський „Курерок", який вряди-годи вдягається в тогу моралі, сіючи найгіршу деморалізацію і послугуючись вічно методами морального террору і шантажу. Після атаки санаційного „Пшелому" на ІКЦ, який завізвав Маріяна Домбровського скласти мандат ББ, процес „Тасємки" є черговим ударом для того польського пресового потентата: бо він наводить на думку паралелі, які препогано свідчать про препоганий краківський орґан та у висліді пригадують слова Пілсудського, що „забагато нечесного зібралося у Польщі..."

Неприєднаний Де Валєра.

Між вільною ірляндською державою і Анґлією вибухнув — як ми вже про це згадували — новий конфлікт. Ірляндський прем'єр-міністр Де Валера поставив Анґлії домагання, яких вона не тільки не може приняти, але які не дають навіть змоги дійти до порозуміння. Де Валера домагається відкинути формулу присяги, яку ірляндці мають складати на вірність Анґлії і відмовляється платити відшкодування за землю, згідно з умовою 1921 р.

Британські міністри, що повели після того переговори з Де Валерою у Льондоні, годились, щоби найти таку формулу присяги, яка нічим не могла би вражати національних почувань ірляндців; Валера відкидає її зовсім. Щодо сплат за землю, то британський уряд пропонує назначити мировий суд у цій справі; Валера відкидає їх зовсім і ставить зі свого боку домагання, щоби державна каса Великобританії звернула ще Ірляндії 30,000.000 фунтів за ріжні маєтки. Та найважніший пункт, щодо якого обі сторони не можуть дійти до порозуміння, це домагання Де Валери, щоби Анґлія вжила всього свого натиску і зєднала з державою „Незалежної Ірляндії" Північну Ірляндію, яка до неї не належить.

Усі домагання Де Валери супроти Анґлії виходять із тої тези, що Ірляндія не хоче мати нині з Анґлією нічого спільного і хоче жити самостійним життям. Одночасно Анґлія, що ставить на першім пляні економічні інтереси вказує на те, що Ірляндія зовсім нежиттєздатна економічно і мусить рахуватись із тим, що без співпраці з Анґлією загине.

Льондон може знищити Ірляндію митами на продукти, які Ірляндія вивозить на британський ринок. Із менту, коли ірляндський уряд починає вести політику повної ізоляції, британський уряд може ще лекше знищити тою самою методою всю торгівлю Ірляндії, даючи наприклад полекші тим самим данським товарам.

З огляду на неприєднане становище Де Валери, представник австралійського сенату Еліот, що приїхав до Анґлії, пробував виступати в ролі мирового посередника між двома державами. Австралія, що також складає присягу на вірність британській короні, є в дійсності зовсім незалежною державою і її звязок з Анґлією істнує настільки, наскільки вони мають спільні торговельні та міжнародні інтереси.

Як досі, всі переговори розбиті. Анґлійська преса впевняє, що як довго Ірляндією проводить Де Валера, мало є надії, щоби взаємини обох держав покращали. Де Валеру характеризують як фанатика, що зовсім не хоче рахуватись із дійсними потребами ірляндського населення і задивлений виключно в історичне минуле. А проте всі кривди, яких дійсно зазнала Ірляндія від Анґлії не змінять головного факту, що вона занадто слаба і не має змоги відокремитись від Анґлії ні політично ні економічно. Де Валера, що мав великий талант революціонера, зовсім подібно, як неодин російський революціонер, із менту, коли став державним мужем, почав вести нарід до економічної руїни своїм короткозорим фанатизмом.

Тому анґлійська й опозиційна ірляндська преса предсказують швидкий упадок уряду Де Валери, який спирається на дуже невеличкій парляментарній більшості. Великобританська імперіяльна конференція в Оттаві причиниться мабуть до вияснення ірляндсько-анґл. конфлікту: чи таки прийде до злагоди чи до економічного бойкоту і катастрофи Ірляндії.

Українці на IX. Всесокільському Здвизі.

3—6 липня 1932 року були головними здвиговими днями.

Прага в Чехословаччині мальовничо прикрашена зеленю, прапорами та прапорцями жила безупинним рухом: на вулицях, в поїздах, трамваях, автах, ресторанах і каварнях, скрізь видко було сокілки та соколів у сокільських і народніх строях. Серед них переважав червоний колір сорочок десятків тисяч чехословаків та югославян, рідше білий у сорочках болгар, фіялковий росіян, малиновий поляків і рідше синій українців. А поза ними мальовничо то в одному, то в другому місті появлялись жінки в народніх сукнях.

Найбільший рух з кожним ранком починався на Страговському стадіоні за Прагою, що подобав на невеличке місто із своїми 200 тисяч руховиками та глядачами. У цьому морі губились шість десятків українських соколів в одностроях та два десятки сокілок в укр. народніх. Та вони може чи не найбільше звертали на себе увагу. Кожний, побачивши стрункого українця в шапці-мазепинці, в синій сорочці й сокільській кайді через плече, перечитував надпис на жовто-блакитній стрічці і півголосом передавав це іншим.

Українці приймали участь у IX. Всесокільському здвизі як українське Сокільство за кордоном. Неприятливі для нас політичні обставини були перешкодою участи нашої найстаршої організації Сокола-Батька із земель під Польщею. Сорок українських руховиків вправляло спільно з чехословацькими соколами, а також брали участь у змаганнях на приладах. Один із наших 6 змагунів побр. Іван Додура був нагороджений лавровим вінком. 4. липня на виставі, а 5. липня в Нусельській сокільні українці виступали з українськими народніми танцями й піснями. Ми надсилали теж делегації для віддання пошани творцям Сокільства М. Тиршові й І. Фігнерові, поклавши на їх могили вінок жовто-блакитних квітів із надписом на жовто-блакитних стрічках.

IX. здвиг був завершений походом 250 представників майже всіх европейських ґімнастичних організацій, за якими йшли яко гості соколи нечлени Союзу Славянського Сокільства: болгарські юнаки (114 осіб), закордонні поляки (87 ос.), лужицькі серби (біля 40) і Союз Українського Сокільства за кордоном (69 соколів і 18 сокілок). Далі більше трьох годин проходили ряди Союзу Славянського Сокільства: 5.000 югославян, 300 поляків, 250 росіян і 57.478 соколів і сокілок могутньої чехословацької громади. На похід дивилось три-чверти міліона глядачів; бурхливі овації, безнастанний крик: „На здар!" заглушав сотні дутих орхестр. Славянська Прага сердечно привитала українців. Наші чепурні землячки, що йшли за таблицею з надписом: „Українці", за ними на деякій віддалі під двома українськими сокільськими прапорами стрункі ряди земляків в одностроях викликали у сотень тисяч крик „На здар Українці!". „Ат' жіє Україна!". Після віддачі пошани президентові Ч. С. Р. Масарикові у маґістраті, чужинці гості, а серед них і українці зупинились на Староміській площі й пропустили мимо себе весь похід Союзу Славянського Сокільства обмінюючись бурхливими привітами, особливо з югославянами й чехословаками. Після закінчення походу в 2 годині попол. українці підійшли до памятника Яна Гуса на цій площі, де фотографувались. На другий день 7. липня українська делегація з прапорами віддала пошану творцям Сокільства д-р М. Тиршові, І. Фіґнерові на їх могилі на Ольшанському цвинтарі.

Подебради, 12. VII. 1932. *„Сокіл".*

Перед економічним банкроцтвом Румунії

До Букарешту прибули другий секретар Союзу Народів п. Авеноль і голова економічної секції С. Н. п. Ловедей. В урядових кругах твердять, що обидва представники Союзу Народів прибули до Букарешту у звязку з економічним банкроцтвом держави.

(„Час").

ЧИ ФРАНКО ПОВИНЕН МАТИ НАГРОБНИК? Хто каже, що так, нехай пішле жертву до „Центробанку" на вкладку ч. 9003. (чекове конто ч. 143,467; дописати: „На будову нагробника Франка").

Рух українського населення у Польщі.

(У світлі останнього перепису).

II.

Коли перед війною надвишка еміґрації над імміґрацією була річно пересічно (за рр. 1880—1910) 130.000, то по війні (рр. 1921—1931) вона дійшла лише до 40.000. Себто тепер з конечности далеко більш природного приросту лишається в краю, а лише дрібна його частина еміґрує. Біланс руху населення одержимо тоді, коли подамо число природного приросту, еміґрації і репатріяції за десятиліття. Перше число легко можна добути з опублікованих статистик, бо природний рух населення оголошений у Польщі воєвідствами, а за час до р. 1926 знаємо його і повітами. Дещо трудніше пізнати суму еміґрантів з нашої території, бо лише за роки 1926 і 1927 публіковано ці цифри воєвідствами і то лише про еміґрацію, а не про реемігрцію; за інші роки знаємо лише числа дотичні цілої Польщі.

Число еміґрантів за інші роки обчислюємо приймаючи, що еміґрація з трьох східногалицьких воєвідств була в них у такій пропорції до цілої еміґрації з Польщі, як у р. 1926 і 1927. Приймаємо також, що реемігрція до Галичини була така сильна, як пересічна в Польщі. Таким чином дійдемо до цифри 153.000, яка є надвишкою еміґрації над реемігрцією. Є це лише цифра приблизна; в дійсности вона імовірно вища тому, що українці з Галичини майже виключно їдуть до Америки і не вертаються, себто реемігрція є далеко нижча, як пересічно в Польщі. Здається, що цифра 180.000 булаб певніша.

За першим переписом вернулось вкінці 12.000 т. зв. репатріянтів із Радянщини. Біланс мандрівок у поодиноких воєвідствах (воєв. Львів крім 9 польських повітів) такий:

	природний приріст	дійсний приріст	біланс	еміґрація реемігрція	ре-патр.	прир. приріст воєн. мандр.
Воєв. Львів	296.000 (14.2°/₀)	298.000 (14.3°/₀)	+ 2.000	71.000		229.000
Воєв. Тернопіль	209.000 (14.6°/₀)	165.000 (11.5°/₀)	—44.000	63.000	12.000	150.000
Воєв. Станиславів	211.000 (16.7°/₀)	213.000 (16.9°/₀)	+ 2.000	19.000		196.000
Галичина	716.000 (15°/₀)	676.000 (14.1°/₀)	—40.000	153.000	12.000	575.000

Подібно, як перед війною так й по війні найбільший природний і дійсний приріст мають гори, найменший Поділля. Тернопільщина, як й перед війною, мала найбільший дефіцит населення, по причині найбільшої еміґрації, яка забирає 30°/₀ природного приросту, у Львівщині 24°/₀, а в Станиславівщині лише 9°/₀. Найрідше населена гірська частина краю може ще дати доступ для більше населення, ніж перенаселене Поділля. Тут безумовно відгривають ролю й менші вимоги життя і нижчий життєвий рівень мешканців гір. Найбільший дійсний приріст виступає на Бойківщині і в Надвірнянщині (20—30°/₀), лише повіт Сянік має нижчий приріст (12°/₀); є це повіт, що перед війною мав приріст ледви 2°/₀. Низький приріст Косівщини має свою причину в невеликому природному прирості, а знов причина високої смертности. У світлі урядової статистики гірські повіти є здебільша тереном надвишки імміґрації над еміґрацією. В інших частинах Галичини вищий приріст стверджуємо лише в тих повітах, де є більші міста (урбанізація) або де позначився великий спад населення підчас великої війни та визвольної боротьби. Найменші прирости мають повіти над Збручем (Збараж 0.5°/₀, Теребовля 4.3°/₀, Скалат і Тернопіль по 8°/₀). Львів-місто має приріст 29°/₀; характеристичний момент, що нафтовий басейн через кризу нафтового промислу мав лише 17°/₀ приросту, а перед війною мав 28°/₀.

Тепер мусимо звернути увагу на деякі неточности, — навіть великі у поданих нами числах. А саме, коли від природного приросту населення віднімемо еміґрацію, а додамо репатріяцію, то приріст населення Галичини повинен бути 575.000; тимчасом у дійсности він дійшов аж 676.000 (порв. наша табеля). Коли всі цифри урядової статистики вірні то видно примандрувало на терен Східної Галичини з інших частин Польщі аж 101.000 людей. Тимчасом про такі великі внутрішні мандрівки нема що й казати, хоча деякий приплив населення з корінної Польщі на наші землі йде і далі. Отже імовірно помилка у статистиці. Тому, що еміґрація є

ФЕЙЛЄТОН „ДІЛА" З ДНЯ 16. ЛИПНЯ 1932.

СТ. ЛЕВИНСЬКИЙ. 4)

З ЯПОНСЬКОГО ДОМУ.

СНІГ.

Коли на другий день після цієї пригоди зайшли ми знову до Люксембурського саду, я мав у запасі маленьку промову, що мала нарешті виявити пані Мічіко всю палкість мого почування. Для більшої безпеки повів я її у глиб парку, у зелений куток, значений памятниками гордого льва і прудкого оленя; тут заплатив я за два залізні фотелі і примістив їх у дуже незамітному місці.

Чи був я тоді красномовний? Не думаю, бо голос тремтів мені зі зворушення, коли вимовляв я безсмертні слова про кохання, жертвенність і незмінність почувань. Проте я був щирий вимовляючи їх, щирістю черця у хвилинах екстази. „Кохаю", по французьки, це одно з найдискретніших слів, що проходять майже беззвучно і тільки з руху уст догадуються жінки, що воно означає.

Але пані Мічіко не знала, здається, цього *руху* закоханих уст, бо збентежена сказала тільки:

— Вибачайте, ви за скоро говорите, я нічого не розумію.

Була, зрештою, разом зі своєю ніяковою усмішкою прегарною, коли спустила нараз очі додолу, а кінчики її вій легенько тремтіли, як заплакані. Але може був це тільки ефект світла і тіні?

Потому почала вона мене розпитувати про щось уперто, але про що саме, досі не знаю, бо думки мої іншими ходили стежками. Коли замовкла нарешті поставив я їй доволі різко такий запит:

— Вибачте, пані, чи ви кохали коли?

Пані Мічіко довго не розуміла, чи не хотіла розуміти. Але я вперто повторяв моє питання і пояснював, як умів. Нарешті широкий румянець покрив її обличчя і вона почала сміятися дрібним, образливим сміхом. Потому встала з фотеля і глянула на мене. Я навіть не догадувався, що це був останній її погляд. У її погляді було це звичайне жінчине залицяння, відоме на обох півкулях світа. Оце вперше спостеріг я жінку у цій японці. Поза маскою екзотизму і дресури замаячів на мить нефальшований її профіль. Я машинально протер очі. Чи це був тільки сон?

Пані Мічіко почала віддалюватися від мене. Вона скоро дріботіла стежкою парку. Чи це була втеча? Такої розвязки я не передбачав, зрештою вона не мала би сенсу. Я встав і збирався йти за нею, коли побачив проф. Суґімото як здалеку усміхався до мене. На зустріч йому назустріч бігла пані Мічіко. Біля нього Йошіо, невідступний Йошіо, ввічливий і розсіяний одночасно. Ми подали собі дружно руки.

— Як сьогоднішня лекція? — питав мене професор.

— А як ваші математичні досліди?

— Прегарна погода — докинув Йошіо.

Але ось з другого боку наспівають уже худощавий Мізуно і все веселий Ямада. А там здалеку наближаються до гурту ще й другі знайомі японці. Чи ввесь японський дім дав собі rendez-vous у Люксембурському саді? Засідка це чи звичайний припадок?

Моє збентеження минає потроху. Залишаю паню Мічіко Йошієму, а сам починаю розмову з довгим Мізуном. Його зуби блищать до сонця небезпечно, як у кровожадного хижака.

Моя учениця тепер надзвичайно весела і балакуча. Про лекцію „кохання", здається, забула зовсім.

Йдемо всі до „Д'Аркурів" — на чарку.

— — — — — — — — — — — —

Епільоґ.

Пані Мічіко записана до Alliance française. Йошіо ходить з нею. Старі підручники, разом з пуделком шахів, валяються у сірому кутку кімнати. Професор Суґімото записує білі листки паперу математичними символами. Сидить самотний

раще більша або число населення списаного в 1921 р. є за мале, або природний приріст був більший, або одно й друге. Не тут місце й час робити подрібну аналізу цих цифр; на кожний випадок маємо неточність урядової статистики. Вона імовірно є причиною такого високого приросту населення, який мав виступати в деяких гірських повітах.

Цілком іншу картину еволюції населення бачимо на півн.-західних українських землях: у Холмщині і Підляші, Волині та Поліссі. Загальний спис населення переведено на цих землях аж у 1897 (перший і одинокий загальний перепис населення в Росії) та за польської влади; тому не знаємо передвоєнного руху населення. Сильно змінилося число населення цих земель у часі війни. Російська влада забрала за собою сотні тисяч цивільного населення, що в частині лишилося в Радянщині, частиною вернулося в часі 1918—1923 на терен Польщі. Польська влада обчисляє цих т. зв. репатріянтів на 1,265.000; з цього вже, як каже спис населення, із 30. IX. 1921 вернулося 530.000, з чого на українську територію випадає 152.000 себто 1/3.

До Галичини вернулося 12.500 репатріянтів, на Холмщину та Підляша 37.000 або 7°/₀ населення, на Волинь 40.000 себто 3°/₀, на Полісся 63.000 себто 13°/₀. Та вернулась лише частина цих репатріянтів і велика чистина півн.-зах. земель не має ще досі такого числа населення, як перед війною. Холмщина і Підляша (без повіту більського), для яких маємо число населення з р. 1911, втратили за 10 літ (1911—1921) 213.000 населення, що творило 32°/₀ населення, хоча у 1921 р. вже велика частина репатріянтів вернулась домів; ще нині ця територія не має такого числа населення, як мала 3 роки перед війною. Примусова еміграція з Холмщини та Підляша охопила сильніше українське населення від польського і ослабила український елемент; не вважаючи на репатріяцію є він тут слабший, як перед війною і уступає виразно польському.

На Волині охопила репатріяція сильніше лише повіти Ковель і Любомль, та найсильніше виступила вона на Поліссі (головно повіти Берестя, Кобрин та Дорогичин). Та півн.-зах. землі збільшили число свого населення не лиш дорогою репатріяції, а в першій мірі дорогою високого, найвищого в Польщі природного приросту. Природний приріст Холмщини з Підляшам дійшов за рр. 1921—1931 до $21^{1}/_{2}$°/₀, для Волині до $25^{1}/_{2}$°/₀, для Полісся аж до $36^{3}/_{4}$°/₀. Коли взяти на увагу репатріяцію, то цей приріст рівнятиськме $19^{1}/_{2}$°/₀, 25°/₀ і 32°/₀. Великий природний приріст є наслідком і великого числа уродин і малого числа смерти. (Продовження буде).

Доц. Волод. Кубійович.

Споживча кооператива і приватний споживчий склеп.

VII. Краєвий Кооперативний Зїзд, який відбувся у Львові в дні 29. VI. ц. р. прийняв м. ін. резолюцію з ділянки споживчої кооперації, в якій Зїзд звертається до української національної преси з покликом підтримувати українську споживчу кооперацію по містах. Вволяючи цю просьбу, передруковуємо цікаву інформаційну статтю п. О. Л. з останнього 29-30 числа „ГКЧ", в якій ш. автор — найбільш авторитетний знавець цих справ — виясняє істнуючі ріжниці між міськими споживчими кооперативами та приватними крамницями. — *Ред.*

З кінцем 1931 р. ми мали тільки 134 (міських) споживчих кооператив. Майже половина наших міст і містечок не має досі зорганізованих кооператив споживача. Істнуючі наші споживчі кооперативи обєднали дотепер лиш 1/10 частину міського українського населення, а й обєднані члени покривають у своїх кооперативах тільки шосту частину свого харчевого запотребування. Така дійсність дуже прикра і тому не диво, що VII. Краєвий Кооп. Зїзд, який відбувся 29. м. місяця, з особливим натиском висловив побажання, щоби українське міське населення і національна преса сильніше ніж дотепер основували і піддержували рідну споживчу кооперацію по містах.

Правдоподібно наша суспільність ще не розуміє як слід, яка є ріжниця поміж приватним споживчим склепом і споживчою кооперативою і чому в інтересі споживача і цілого народнього господарства віддаємо першенство споживчій кооперативі.

Тому підкреслимо деякі основні прикмети споживчої кооперативи і споживчого приватного склепу. Ось вони:

1. Споживча кооператива це обєднання споживачів. Вони основують її і постійно провірюють. Кооператива здає їм щорічно справоздання зі своєї діяльности. Склад проводу кооперативи залежить від признання або непризнання на загальних зборах членів його діяльности за минулий час.

Приватний споживчий склеп це купецьке підприємство, на яке купуючі в ньому споживачі не мають ніякого впливу.

2. Споживчу кооперативу фінансують члени споживачі, які одночасно через вибраний провід закуповують товар у кооперативній централі і продають його поміж себе. Ціни закупу і продажі назначують і провірюють самі члени споживачі через вибраних до цього зпоміж себе заступників.

Приватний споживчий склеп фінансує власник його або невідома його клієнтам компанія. Ціни закупу і продажі товарів визначують у приватнім споживчім склепі його власники без ніякої контролі покупців. Ці власники держать у тайні перед покупцями цілий фінансовий вислід підприємства.

3. Члени споживчої кооперативи можуть впливати на те, щоби всі товари у споживчій кооперативі відповідали їх дійсним потребам, себто, щоби не продавано їм товарів пофальшованих, підлягаючих скорому знищенню і взагалі непотрібних.

Приватний споживчий склеп продає передовсім такі товари, на яких найбільше заробляє, зовсім не зважаючи на шкоду, яку з цього має купуючий споживач. Добру якість товарів заступається тут дуже часто яскравою і голосною але пустою реклямою.

4. Споживач кооперативи виховує своїх членів, щоби вони не задовжувалися, закуповуючи споживчий товар на кредит.

Приватна споживча крамниця радо спихає своїх покупців в багно споживчих довгів, коли тільки має надію, що стягне їх, хочби і руйнуючи варстат праці свого довжника.

5. Правильно працююча кооператива признає своїм членам при кінці року з уцисканого зарібку товарові звороти, яких висота залежить від суми цілорічних закупів кожного члена.

Власники приватних споживчих склепів ховають цілорічний зиск безконтрольно у свою власну кишеню.

6. З решти надвижок творить споживча кооператива неподільний запасний фонд, призначений на те, щоби у відповідний час повернути його на будову фабрик. Таким чином обєднані у кооперативі споживачі доходять до власного і залежного від себе виробництва.

Власники приватних споживчих склепів будують із загарбаних зисків свої фабрики, але ці фабрики вже не суспільне, народнє майно, тільки знову безконтрольна власність купця, наставлена тільки на його особисті зиски.

Вже й ці, вище наведені прикмети обидвох підприємств стверджують, що інтерес народнього господарства без порівнання краще забезпечений у споживчій кооперації. Ще яскравіше виступають ці інтереси тоді, коли проти рідної споживчої кооперативи стоїть перед нами неукраїнський приватний, споживчий склеп.

Маючи все те на увазі, ще раз звертаємося до українських міських споживачів із зазивом: у своїм власнім інтересі і задля скріплення нашого народнього господарства в містах і містечках основуйте та розбудовуйте рідну споживчу кооперацію.

О. Л.

При зміні адреси просимо подавати й стару адресу.

Зміна адреси 1 зол. Можна присилати почтовими марками.

ФЕЙЛЄТОН „ДІЛА" З ДНЯ 16. ЛИПНЯ 1932.

ЮРІЙ ДУФТА.

ПРОДАЛА.

Тота баба, що прийшла на ринок і стала під тою ліхтарнею, що має три лямпи, була зі Зашкова. На плечах вона мала кілька баньок молока у вереті, в руках малий кошичок, а в ньому 32 яйця.

А на ринку — як на ринку.

Оата пані, що йде з торбою, а під пахою тримає курку, питає в дзьобатої перекупки скільки коштує вязанка редькви.

— 15 грошів.

— А 5 грошів що?..

— Я на дідів уже перестала робити — дам пані ще 5 грошів... і можете собі хліба купити!..

Або та, що йде ніби пів-пані. Замість капелюха має хустку. Зате плащ чорний з великими ґудзиками і черевики на високих обцасах. За руку веде малого хлопця. Задержується коло перекупки, що продає яблука.

— Скільки кільо?

— 60 гр.

— Ні. 30 гр.

— Але пані!

За хвилину:

— Вони квасні?

— Так.

— 40 гр.

Перекупка обертається задом до пів-пані і говорить до своєї сусідки:

— Чи ви чули?.. Я їй дам зараз 40 гр., щоби собі наморднак купила. Маєш паню з хусткою!..

Пів-пані відходить. Хлопець по дорозі витягає з кишені яблуко і починає їсти.

А ось стара, в тім маленькім капелюсі, насадженім на сам чуб голови. Підходить до перекупки, що продає на візку гарячі кишки.

— За 10 гр.

Дістає кусень, загорнений у ґазету. Потім загортає ще у брудний платок і дрібненько відходить.

Перекупка говорить:

—Стара девотка. Щодня лише за 10 ґр. І як можна тут заробити?..

А баба стоїть, дивиться і слухає. До неї ще ніхто не приступає. Ще трохи. О, та пані, що йде зі служницею певно до неї.

— Що там ґосподю маєте?

— Молоко.

— А ту?

— Яйця.

Пані кушає з накривки трохи молока.

— По кілько?

— 30 ґр.

— А яйця?

— По 7 гр.

— А ви звідки?

— Зі Зашкова.

— То недалеко.

— Та близько.

— А кілько ви за молоко хотіли?

— 30 ґр.

— 30 ґр.?.. — ви певно перший раз на ринку. Я нині купила по 15 ґр., але вам дам по 20 ґр. Що?...

— Ні, моє свіже і без води.

— Хочете?... — я би у вас купила 4 літри.

— Ні.

— Потім будете самі проситися. Так-так. А за яйця дам вам по 5 ґр.

— Ні, пані, як по 5 ґр., то я волію сама зїсти.

Пані вибирає одно яйце (воно велике).

— І то має бути яйце? Голубячі більші!..

Баба відбирає від пані яйце й кладе до кошика.

— То купіть собі голубячі.

Потім спирається на ліхтарню й дивиться перед себе. Пані ще кілька хвилин крутиться коло неї, а відходячи каже до своєї служниці:

— А то вперта хлопка!

Служниця лише каже: „так" — і несе за панею велику торбу.

Потім знову нікого. Десь близько якась перекупка говорить:

— Пся кров!.. — як вона до мене ще третий раз вернеться, то я їй на голову всю сметану виляю! Чи ви бачили таке?!.. Не досить що випискується, ще пів кватирки сметани випє...

— А друга якась відповідає:

— Я даю куштувати на патичку. І то лише один раз.

Якийсь час тихо, а за хвилинку:

— Скільки літра сметани?

— 2 золоті.

Хтось кушає.

— Якби була без муки — я дала б 1.50 зол.

Чути, як відходить.

Перекупки зачинають.

— Маєш премудру. За 1.50 зол. [illegible] би собі стричка не могла купити.

Якась третя додає:

— А хіба мука не коштує?!

І так далі.

До селянки підходить якась пані-жидівка.

— Як ся маєте господинє. А ви що маєте?

— Молоко і яйця.

— Ви зпід Львова?

— Так. Зі Зашкова.

— Ов, то далеко! І ви так щодня ходите?

— Щодня. Що робити?..

З Товариства „Ощадність" у Львові.

Засідання Надзірної Ради Товариства **„Ощадність"**, організації для господарности і добробуту, кооперативи з обм. відповідальністю у Львові, відбулося дня 27. червня ц. р. під проводом голови д-ра **Михайла Волошина** у салі Центробанку.

Звіт з діяльности з білянсом за 1931 р. предложив заступник директора **Маркіян Кисілевський.** В 1931 р. уладжено свята ощадности у Львові в дні 8. листопада й у краю в місяцях листопаді і грудні 1931. р. та в січні 1932 р.; видавано місячний додаток до ГКЧ. під назвою „Ощадність"; інформовано інтересованих громадян про засоби пропагування ідеї масової ощадности та збирання дрібних вкладок ощадности; видавано пропагандові брошури і відозви в цій справі.

Наслідком цієї діяльности є зріст кредитових кооперативів, яких число доходить до 600, з чого 381 кредитових кооператив є вже членами Ревізійного Союзу. Також висота вкладок ощадности у низових кредитових кооперативах значно збільшилася, — навіть при теперішньому лихоліттю. Але не можна поминути того прояву, що на загал наші організаційні колеґії при Повітових Союзах Кооператив і Україн-Банки замало звертають уваги на акцію пропаганди дрібної і масової ощадности в краю.

Голова Надзірної Ради д-р Михайло **Волошин**, отвираючи дискусію над звітом підкреслив, що наше громадянство замало цікавиться пропагандою Т-ва „Ощадність", та й самі члени Надзірної Ради не виконують своїх обовязків — як треба би з уваги на велике значіння справи, що має піднести добробут нашого народу. Потім през. **д-р Кость Левицький** пояснював справу статуту Т-ва у звязку з увагами на тему зміни статуту та заявився за тим, щоби статуту Т-ва не змінювати, бо до цього нема потреби. **Дир. Остап Луцький** виказував потребу дальше видавати пропагандові брошури і висилати їх кредитовим кооперативам, щоби вони поширювали ті брошури між нашим громадянством, як також вислати зазив до всіх українських шкіл, щоби предложили звіти з діяльности шкільних кас ощадности за минулий шкільний рік та занялися цією справою в р. 1932/33. При цьому дир. Остап Луцький зазначив, що наша Парляментарна Репрезентація зайнялася справою ощадности і при нагоді кожного віча наші посли і сенатори пропаґують ощадність.

У цих справах промовляли ще дир. Ом. Саєвич, інж. Юл. Павликовський, д-р Стефан Федак і п. М. Кисілевський.

По переведеній дискусії Надзірна Рада прийняла до відома звіт дирекції Товариства „Ощадність" з діяльности з 1931 р. та затвердила білянс і призначила з надвижки 10% до резервового фонду а решту грошей до організаційного фонду.

— І то правда. Тежкі часи. Всім тепер тежко. Ледво, що жити можна. Мій чоловік троха так торгує, але що заробить, то йде на податки. Аж шкода працювати. Але якось Бог дасть! І на селі не ліпше. Ви певно вдова?

— Ні, маю чоловіка.

— Богу дякувати! Є кому господарство доглянути. А корова певно добре доїться?..

— Так. Тепер добре. Тому два тижні мала теля.

— Направду?.. То воно таке мале мусить ґарно виглядати. Що?..

— От, теля, як теля! Малі діти мають потіху.

Жидівка гладить по голові малого хлопця, що стоїть коло неї.

— Мій Саломон дуже любить малі телята — правда?... — А чекайте!.. — Я забула вас поспитати по кілько у вас молоко?

Баба трохи завагалася

— По 25 гр.

Жидівка здивовано усміхнулася.

— Е, господине!... по 25 гр?.. Біїтеся Бога! Тепер такі тежкі часи! Деж я можу дати 25 гр! Якби я мала — то яб вам продала по 20 гр. Не вірите? Бігме, що так!

Баба щось довго думала, а жидівка говорила далі. Вкінці баба відміряла літру молока і сховала 20 гр. Відходячи жидівка сказала:

— Дай вам Боже, господине, здоровля! — і приємно усміхнулася.

Кілька кроків дальше жидівка дала малому Саломонові горня з молоком і шепнула:

— Занеси молоко до дому і скажи цьоці Малці, що мама казала, щоби вже йшла з тобою купити то ясне убрання з довгими штанцями. Я буду у тата в склепі.

Малий Саломон побіг, а жидівка ще раз приємно усміхнулася до баби.

—o—

Румунія перед виборами.

В неділю 17. ц. м. відбудуться в цілій Румунії вибори. До виборів виступають аж 22 лісти. Котра з них не одержить 2 прц. голосів, не піде в рахубу. Дістане послів лише тоді, як в котрімсь повіті матиме більше як половину голосів.

Пророкувати остаточний вислід виборів не можемо. Але з досвіду знаємо, що ніколи ще в Румунії не було випадку, аби та партія, яка переводить вибори, не дістала більшости. Тому так радо інші політичні партії заключають виборчі пакти саме з партією, яка є при владі. Після виборів партії знову розходяться, хто куди хоче.

Якби й не випали вибори, то сама Румунія не видобудеться з крізи, доки й інші, головнож великі держави, не вийдуть на чисту воду.

В політичних кругах говорять уже тепер про те, який уряд прийде по виборах до керми в державі. Бо вже тепер певне те, що уряд Вайди по виборах здемісіонує. Передовсім будуть старатися створити концентраційний уряд. А якщо це не вдасться, тоді прийде до влади та політична партія, котра матиме найбільше посольських мандатів. Отже вигляди мають цараністи й лібералі.

ОСТАННІ ВІСТИ

ТРАҐІЧНА СМЕРТЬ ХЛОПЧИНИ.

В четвер, 14 липня ц. р. біля год. 15.45 пополудні на площі Місіонарській переїхав тяговий трамвай 11-річного хлопчину Йосифа Ґольдберга, відтинаючи йому голову і ноги та спричинюючи негайну смерть. Причиною траґічної смерти хлопчини була його необережність. Він повертаючи до дому знайшовся напроти школи Рея між селянським возом і тяговим трамваєм, зложеного з чотирьох возів і вхопився рукою за поруччя другого воза трамваю. Нещастя хотіло, що з руки йому злетіли на землю сандали, за якими теж сягнув одною рукою, придержуючися другою воза. І саме тоді знайшовся під колесами трамваю, які змасакрували тіло хлопчини. Смерть наступила негайно.

ЗАЛІЗНИЧА КАТАСТРОФА У ЛЬВОВІ.

В четвер, 14 липня ц. р. біля 11 год. перед полуднем вискочив зі шин паротяг равського потягу, при вїзді на головний двірець у Львові. На щастя не було жертв у людях, лише пасажирка Анна Герман потовклася і її негайно відвезено до шпиталя у Львові.

ПРОТИГІТЛЄР. ДЕМОНСТРАЦІЇ КОМУНІСТІВ.

БЕРЛІН, 14. 7. ПАТ. В західніх дільницях Берліна уладили комуністи дві великі протигітлерівські демонстрації, накликуючи робітництво до боротьби з фашистами і до ґенерального страйку на випадок розвязання урядом комуністичної партії. В демонстраціях взяли участь теж відділи соціялістичних райхсбанерів, яких комуністи витали гучними оплесками. Поліції вдалося вдержати лад. Зате в робітничих дільницях дійшло до крівавих сутичок між гітлерівцями і комуністами.

ВІДНОВЛЕННЯ АНТАНТИ.

ПАРИЖ, 14. 7. ПАТ. Еріо повідомив закордонну і фінансову комісії парляменту про відновлення умови між Францією і Англією, на основі якої уряди обох держав порозумяваються пред потягненнями у важніших політичних питаннях европейської політики. Тому на майбутнє ніякі важніші питання без згоди обох держав не будуть вирішувані. Отже льозанська конференція є відновленням передвоєнної „Entente Cordiale".

РИМ, 14. 7. ПАТ. Анґл. міністр закордонних справ Саймон повідомив італійського шарже д' афер в Льондоні, аби поінформував італійський уряд про заяву, виголошену Саймоном в палаті громад. Саймон заявив, що конечність вимагає, аби европейські великі держави порозумілися перед потягненнями у важніших міжнародніх політичних питаннях, як це сталося в Льозанні.

Шарже д' афер закомунікував анґлійському урядові, що італійський уряд дуже радо витає ініціятиву анґлійського уряду, метою якої є осягнути постійне порозуміння европейських держав.

—o—

ЗІ СПОРТУ.

УКРАЇНА — ЧОРНІ.

Товариські змагання між Україною і Чорними відбудуться в неділю 17. ц. м. в год. 11 рано на грищі Чорних. Україна буде грати ці змагання з Мурським на середині атаку.

Ціни вступу низькі.

Змагання за мист. А. кл. **Україна—Сокіл II.** відбудуться аж 31. липня ц. р.

Україна—Олд-бої, змагання за мист. кл. А. відбудуться в неділю 24. б. м. Грище буде подане пізніше.

КЛОПОТИ XI. МУЗИ.

Найскладніша авдиція — радіове слуховище.

Радіове слуховище це літературний твір діяльоґового характеру, надаваний Радіом. Ця форма авдицій належить до найтрудніших, бо коли легко стати перед мікрофоном прелеґента з приготованим попередньо текстом відчиту або орхестри і можна це зробити за кільканадцять проб, — то надача спеціяльно для Радія приготованого слуховища, — драми, комедії, водевілю чи фарси — без змоги передати оптичний ефект, який взагалі панує над акустичним ефектом, — насуває великі трудноші.

Коли завіса в театрі йде вверх, бачимо декорацію, з якої довідуємося, що акція йтиме в лісі, в хаті чи деінде. Одночасно бачимо, що є це вечір чи соняшний полудень. Залежно від роду декорацій або вбрання артистів без труду відгадуємо епоху, в якій відбувається акція драми; бачимо жести, вираз обличчя артиста, з черги зорієнтуємось у почуваннях, які нас зворушують, у характері відтворюваної постаті.

Радіо позбавлене всіх цих засобів. Воно мусить словом та звуком виразити все, що є суттю драматичного змісту твору, його зовнішнім образом та психікою кожної постаті. Трудність побільшується ще й тому, що людське ухо є орґаном досконалішим ніж око, яке наївно піддається всіляким оптичним оманам. Ухо критично сприймає кожне враження, аналізує відібрані зґуки та реаґує на них незалежно від своєї вражливости. Як приклад подамо, що кіно полягає на пересуві 15—24 нерухомих малюнків протягом секунди перед оком глядачів, яким видається це рухомим образом. Цю саму скількість ударів барабану на секунду чуємо виразно, як низку окремих зґуків. Щойно понад 50 ударів зливається у нашому вуху в один тон — гуркіт.

З цих причин слуховище крім спеціяльного літературного опрацювання мусить користати з артистичних сил, які помітно відріжняються між собою голосами від баса до сопрана. Система звуків, які дають акустичне тло драми мусить давати непереможне акустичне враження середовища, в яке ввела слухача сама акція твору. Томуто не можна в Радіо шум моря наслідувати переношенням води в мисці або ведрі, або боротьби на шаблі імітувати ударами металевих палок. Треба тут ужити оригінальних шабель. У цих трудношах приходить у поміч режисерові ґрамофоновий кружок, на якім з природи наґрано відповідні тони. Тому Радіо мусить мати кількадесять кружків, які відтворюють ріжні явища ріжних форм, шум спокійного або розбурханого моря, буревію і т. п.

У літературній студії почесне місце займає спеціяльний електричний ґрамофон, з мембрани якого зібрані струми (електр. течії), які відповідають потрібним звукам, мандрують на надавчу стацію разом із голосами артистів, які говорять перед мікрофоном.

Скількість та якість проб слуховища зовсім інша в Радію, ніж у театрі. Інші є й умовини праці для артиста та режисера.

Тут маємо до діла з новою формою мистецтва, повною ще загадок та трудноців.

Акустична абсорбція та відбиття.

Нема ідеальної музики на відкритому повітрі, в необмеженому просторі. Найкраща та найбільша орхестра в цих умовинах, не робить враження. Звуки гинуть, розпорошуючись. Найкраще це явище спостерігаємо, слухаючи військову орхестру, що машерує вулицями міста: коли вона грає між домами — чуємо її дійсно добре, колиж із вулиці вийде вона на відкритий простір — звуки музики маліють та зникають зовсім. Пояснюється це тим, що коли орхестра грає на відкритому просторі, її звуки розходяться на всі сторони, а до нашого вуха доходить тільки мала частина тонів, яка мандрує у наш бік. Це мала частина того, що орхестра витворила, але й вона не доходить до нас у цілості. Вищі тони ступнево зникають у нашому усі з кожним моментом віддалювання від нас орхестри, тони стають мякшими, вкінці чуємо тільки глибокі тони барабану. Ще сильніше затирають високі тони тверді матеріяли. Перебирити це легко на підслуху розмови за стіною: чуємо, що хтось говорить за стіною, але не відріжняємо окремих слів. Колиб усі тони розмови однаково проходили крізь стіну, то ми чулиб усе однаково докладно, хоча й тихо. У кімнаті чуємо ліпше, бо тут діває ще явище відбивання тонів, — частина зґуків відбивається від стін і повертає після відбиття до вуха слухаючого.

Відбиття та поглотування звуків рішаюче впливає ча те, як вони бренять та який мають

характер. Їх взаємовідношення має величезне значіння в акустиці концертових саль, при будові яких найважливішим завданням є те, щоби тони музики, голосу, доходили до вуха слухача без здеформовання. Наука поволі опановує трудноші акустики у практиці. Будують щораз то більш акустичні великі салі, великим накладом праці ведуть щораз то з більшим результатом акустичні досліди у салях, де надають через радіо або награють грамофонові плити. Сучасні радіофоніачні студії — це цілий скомплікований рухомий та нерухомий механізм. Щоби оминути шкідливі відбивання, мусять вони своїми розмірами відповідати встановленій пропорції. Не всі стіни можуть бути рівнобіжні; стеля не може бути гладкою, стіни частинно бувають обкладені спеціяльними абсорбуючими звуки матеріялами, частина стін обертається та служить або до відбиття, або до задержання звуків. Вміле користування з цих уладжень вимагає багато вправи, дуже чутливого вуха та знайомости законів акустики та інструментації.

—o—

Порядки у Криниці.

Як наші люди самі не дбають за себе і за свою гідність.

Від одного з наших читачів у Криниці одержуємо такі завваги:

В чч. 151. і 152. „Діла" був поміщений у фейлетоні допис п. В. Л. „З побуту у Криниці".

На превеликий жаль треба ствердити, що всі подані у тому дописі інформації є не тільки правдиві, але навіть далеко неповні.

Докладна провірка стану майна гр.-кат. парохії в Криниці виказала би нпр. такі чудасії, що якийсь там жидок побудував собі перед літами величаву віллю на парохіяльнім ґрунті і за це зобовязався давати пароховi 50 кг. мяса на рік! І такі „контракти" обовязують ще досі, а ніхто навіть не пробує їх уневажнити і забезпечити права парохії.

Взагалі тут треба би доброї мітли, щоби зробила вже раз лад у тій домені Гнатишаків, Сембратовичів, Королів і їх помічників, для яких парохія була і є тільки дійною коровою, що дає їм змогу збогатитися, але вони не почуваються до обовязку розвинути якунебудь громадянську працю.

Деякі з наших людей є тут членами ради громадської, деякі є навіть членами „Комісії здроєвої", але наших прав ніхто не боронить.

Один з цьогорічних лікуванців звернувся письменно до Управи купелевого заведення з жалобою, що в читальні є польські, французькі, німецькі і жидівські часописи, а нема ні одної української.

На це дістав відповідь, що *дотепер ніхто за це не упоминався*, однак Комісія хоче піти назустріч його бажанню й ухвалила передплатити один український часопис.

Це ніби дрібниця, але вона характеристична і для місцевих чинників і для тих українців, що приїздять до Криниці на лікування і є за лінві, щоби за своє упімнутися.

Щож дивного, що чужі нас ігнорують, якщо ми самі не боронимо своїх прав.

На похиле дерево й кози скачуть.

•

До повищої замітки ш. дописувача додамо від себе просьбу до наших громадян, які перебувають у таких живцях, як Щавниця, Трускавець, Немирів і ін., щоби звернули увагу, наскільки тамошні читальні й бібліотеки мають українські часописи й книжки.

—o—

НОВИНКИ

— **Приймаю як давніше в моїм Заведенні при вул. Сикстуській ч. 17 від 9—1 і 3—6. Насс.** 3-3

— **Українська робітня футер Юліяна Глушевського, Львів, вул. Коперника 16. II. пов. Тел. 54-46.** 1880-?

— **Магазин постелі Р. Джала, Львів, вул. Хорущина 5.** (біля кіна „Аполльо") поручає по найнижчих цінах, ковдри, матераци і постіль. Переробляю ковдри по 6 зол., матераци по 8 зол. 1995 15—20

— **Виїзд Митроп. Шептицького до Підлютого.** Експ. Митрополит Шептицький виїхав у середу 13. ц. м. вранці в товаристві д-ра М. Паньшишина й о. ігумена Климентія до Підлютого на дальше лікування. Як довідуємося, Митрополит перебув цілу дорогу щасливо і приїхав уже до Підлютого. Весь час свого побуту у Підлютім Митроп. Шептицький не буде давати ніяких авдієнцій. Поворот до Львова сподіваний ок. 15. вересня.

— **Гімназія „Рідної Школи" ім. І. Франка у Дрогобичі** дістала право прилюдности на рік 1932/3. Сподіємося, що ця обставина вплине на ще більший зріст фреквенції тієї зразкової школи.

— **Під увагу українським руханково-спортовим організаціям.** Спортовий рух охоплює чимраз ширші круги нашої суспільности. Бачимо з дня на день більше його поширення. Вже зимою читали ми про розбудову лещетарських товариств, завдяки ініціятиві Карпатського Лещетарського Клюбу. З весною всі товариства, як руханкові (Соколи й Луги), так і спортові, розпочали інтенсивну працю, якої висліди вже бачимо. Не лише міста й місточка, але навіть села закладають українські спортові товариства чи секції. З розбудовою спортового життя виринула самозрозуміло справа забезпечення наших змагунів спортовим приладдям. Дотеперішні спортові запотребування нашого ринку покривали чужі фірми, які на цьому не зле заробляли, не даючи нам крім пересічного товару нічого. Аби цьому зарадити, створила кооператива „ПЛАСТ" у Львові при вул. Городецькій 95. склад спортового приладдя. Завданням цієї нової клітини нашої кооперації є заосмотрювати всі українські руханково-спортові товариства спортовим приладдям першорядних зразків по зовсім приступних цінах. Обовязком наших спортовців є покривати всі свої запотребування виключно в одинокій нашій спортовій складниці. Тимсамим дасьте змогу розвинути і поширити таку потрібну і хосенну станицю.

Оголошення, оповістки, місцеві як і з провінції оголошуватимемо тільки за попередньою присилкою належитости. Незаплачені заздалегідь оголошення не будуть поміщені.

— **Черновецький „Час"** виходить від понеділка 11 ц. м. 4 рази на тиждень: у вівторок, четвер, пятницю і неділю.

— **Вистава Едварда Віттіґа,** відомого різьбаря, буде отворена у Львові в неділю 17. ц. м. в 12. год. вполудне разом з великою виставою **„Нової Генерації"** в Палаті Мистецтв на площі „Східних Торгів". Крім тих двох вистав розміщена в окремій салі збірна малярська вистава Еміля Крхи з Кракова, а також вистава інж.-арх. Януша Витвицькоо. Вистава буде отворена щодня від год. 10 до 19 веч.

— **Що коштував II. Дім Техніків у Львові.** Комітет будови II. Дому Техніків у Львові оголосив рахункове звідомлення, з якого довідуємося про матеріяльні засоби, використані комітетом при здвигненні II. мешкального дому для польських студентів-техніків. Цю величаву будівлю здвигнено в роках 1921—1926 і негайно віддано до вжитку польським студентам техніки. II. Дім Техніків обіймає 230 мешкань і може легко примістити 450 студентів. Тепер комітет будови подає до відома, що вже закінчено всі праці над уладженням дому і посплачувано всі довги. Не зайвим буде подати до відома й нашого громадянства декілька числових даних з того звідомлення. Читаємо там, що комітет черпав з двох джерел фонди на будову, а саме: виєднав субвенції та дотації від приватних одиниць і публичних установ на суму 706.195.61 зол. і затягнув позичку на суму 697.163.82 зол. себто будова II. Дому Техніків коштувала 1,403.359.43 зол. На дотації та субвенції установ зложилися: жертви публичних установ і приватних одиниць на суму 147.901.90 зол., квестура львівської політехніки жертвувала з оплат студентів (у тім і українських!) аж 329.183.25 зол., Братня Поміч студентів-техніків дала 98.198.35 зл., а маґістрат міста Львова дав субвенцію в квоті 47.920 зол. Дарова праця студентів-техніків при будові дому дала 302.568 годин вартости 55.113.25 зол. І тут теж треба підкреслити факт, що українські студенти політехніки допомагали при будові дому своєю працею, а тепер не мають з того ніякої користи. Крім цього „оборонці Львова" дали на будову 2.250 зол., ріжні жертводавці дали будівельного матеріялу на суму 17.697.02 зол., а з розпродажі цеголок призбирано на будову 7.152.86 зол.

— **Костел у Пядиках** біля Коломиї будують для кількох тамошніх польських родин поляки з Коломиї, збираючи на нього гроші всякими способами. М. ін. в дні 29. м. м. перевели вони в Коломиї вуличну збірку на згадану ціль.

— **Між польськими кольоністами.** Пишуть нам з Підгаєць: У польській кольонії біля Телячого, пов. Підгайці, прийшло до бійки на полі між Людвиком Стоклосом і братами Козьолами. Стоклос мав при собі ніж, яким пробив і порізав обох Козьолів так, що одного з них забрали до шпиталю в Підгайцях, де він 2. ц. м. помер. Убийника арештували.

— **Присягнула фальшиво — хрест розсипався.** В італійськім місті Касіно сталася подія, яка викликала велике враження серед місцевого населення. Якась Доменіка Пікано перечила, будьто би вона була винна старий довг іншій жінці, вдові, і на доказ того згодилася навіть присягнути на хрест у місцевій церкві. Вдова згодилася на таке свідоцтво і в супроводі великої товпи обі жінки увійшли до церкви, де Доменіка виголосила слова присяги. Коли вона сягнула по деревяний і гарно укований хрест, який висів над вівтарем і хотіла його поцілувати, хрест несподівано, ще заки вона діткнулася його, розсипався на кілька кусників. Перелякані люди в паніці втікли з церкви, а Пікано, як тільки прийшла до себе з омління, призналася до фальшивої присяги і звернула вдові пятьдесять довжних долярів.

— **Арабська пустиня була колись заселена.** Шукаючи вічно за правітчиною людства, хотять деякі археольоги признати тепер велику арабську пустиню за край густо заселений у найстарших доісторичних часах, звідки еміґрували відтак ріжні народи до Азії та Африки. Д-р Р. Г. Філд, директор музею в Шікаґо, повідомляє, що знайшов певні докази на те, що цей край був напевно замешканий уже в старшій камінній добі, багато тисяч літ перед Христом. Хоч тепер нема там води й тому на пустині неможливе ніяке життя, то, каже д-р Філд, колись було там подостатком води, на що вказує прим. велика мурована цистерна на воду з римських часів, яку він знайшов у пустині, а також сухі корита великих рік, які ще нині добре видно серед пісків. Таксамо доказують археольогічні розшуки, що Сагара була колись густо заселеним краєм, доки маси летючого піску не засипали всього життя на ній.

— **Справлення помилок.** У вчорашній першій новинці п. з. **„Замкнення вистави АНУМ"** зложено пимилково, що через виставові салі Музею Н. Т. ім. Шевченка пересунулося загалом понад 1.000 видців. Має бути: **понад 1.600.** — У третій новинці зложено помилково назвище нового римо-кат. епископа в Пинську. Називається він не Буграта, але **Букраба** Казимир. — В останній новинці **„За титул мистця повітря"** перекручено теж назвище мистця Німеччини в повітряній акробатиці, який називається не Фізеґер, а **Фізелер.** — В рубриці **„Дописи"** зайшло теж кілька помилок, які зовсім викривлюють зміст. М. ін. у передостанньому реченні допису з Жукова зложено: „Хто хотів більшої позички, наперед ішов до крамаря до „Згоди"... Має бути: на крамаря до „Згоди". В дописі з Угерець Винявських пропущено між першим і другим реченням букву „А" (велике), від якого саме починається друге речення. Дотичне речиння повинно виглядати так: „А що приречення складано за його диктатом по польськи, то о. Кульчицький велів".. і т. д.

— **Особисті вісти.** 2. VII. ц. р. відбулася у львівському університеті промоція п. Марії Струтинської на доктора фільософії з ділянки історії. 60 1-1

Українське студентство у Братиславі.

Братислава, 5. VII. 1932.

Чехословацька республика утримує високі школи у трьох головних містах. Це є Прага, Брно і Братислава. Українці з Польщі студіюють тут переважно медицину, ветеринарію і техніку. Зпочатку всі майже виїзджали на студії до Праги. Одначе в 1929 році жидівське студентство так переповнило празький медичний факультет, що від того часу почали приймати у Празі обмежену кількість чужинців. Відсилали їх з початку до Брна, де було вільніше, але тогож самого року і в Брні було переповнено. Прийшла нарешті черга і на братиславський університет, котрий теж в останніх двох акад. роках переповнило жидівське студентство з Польщі. Проти чужинців з обуренням виступило словацьке студентство. Деякі професори виступили теж разом із студентством. Але в дійсности тільки деканат медичного факультету виступив проти чужинців. Кожний чужинець, котрий хотів піти тут на медицину, був таки остаточно принятий, не зважаючи на те, що вільних місць уже не було. До українців словацькі студенти ставляться на словах як братиславяни, але на ділі відносини гірші. Оправдуються тим, що вони мусять виступати проти всіх чужинців без огляду на національність. Українці для них, мовляв, не можуть бути винятком. Наслідком останніх демонстрацій було те, що оплати за студії піднесено для чужинців на 300 кч. Підвишкою оплат хочуть зменшити фреквенцію чужинців.

Братиславський університет має факультети: медичний, правничий і фільософічний. Оплата на медицині за перший (зимовий) семестр біля 800 кч. Академічний рік ділиться на

[illegible]ва семестри. Зимовий сем. від 1. X. до 15. II. Літній — від 15. II. до 1. VII. Записатись на перший рік можна і в літньому сем. В кінці V. сем. вимагають закінчення першого ригорозу (6 іспитів). Перші іспити можна складати (необовязково) при кінці другого сем. Оплату за іспити треба зложити одноразово за всі іспити при перших іспитах. За перший ригороз оплата 560 кч.

Наше студентство у Братиславі обєднане у двох організаціях. Українців з Польщі обєднує „Українська Студентська Громада“. Українців із Підкарпаття (чехословацьких громадян) — філія Союзу українських студентів із Підкарпаття у Празі. Українці з Польщі почали студіювати у Братиславі від 1929 року. В 1931/32 ак. р. в зимовому сем. студіювало 17 українців. Зявилась потреба заложити Студентську Громаду. Це сталося 31. X. 1931. Рівночасно українці з Підкарпаття заложили філію своєї централі. Спільними силами розпочато працю. Зорганізовано спільний хор. Дня 20. II. 1932 влаштовано академію в честь Шевченка. Але демонстрації проти чужинців та підвишка оплат ослабили працю, бо багато студентів-українців перенеслось на студії до Грацу. На літній сем. 1931/32 ак. р. залишилось усього 8 українців. Залишились переважно ті, що мали більше семестрів та незаможні, котрі з матеріяльних причин не могли перенестись кудись далі.

Щоб допомогти незаможнім студентам зложити іспити, 20. IV. ц. р. при Студ. Громаді зорганізовано Допомоговий Комітет, котрий зараз-же видав заклик і розпочав збірку серед українського громадянства на Словаччині. Головою Комітету вибрали д-ра К. Бризгуна. Членами Комітету стали: д-р А. Шавала, інж. Я. Івантишин (представник Спілки Укр. Інж. на Словаччині), студ. В. Петровський (представник У.С.Г. в Братиславі). Головний ініціятор зорганізування згаданого Комітету п. д-р Бризгун багато допомагає незаможнім студентам, за що йому належиться від У. С. Г. в Братиславі та зокрема від незаможніх студентів сердешна дяка і пошана.

В майбутньому, оскільки буде бодай мінімальний наплив нашого студентства до Братислави, вдасться врятувати від ліквідації новозаложену Громаду, котра може мати досить широке поле праці для українського народу. Студентство повинно працювати в новозаложеній філії Т-ва „Просвіта“, вести ріжні секції, кружки, давати реферати з української мови, історії, географії і т. д. для жінок-чужинок наших емігрантів. Особливо треба взяти під пильну опіку дітей. Винародовлення — найбільш болюче питання на еміграції. На Словаччині є українці-робітники, котрі тільки розуміють українську мову, але розмовляти в рідній мові вже забули. Молода Студентська Громада мусить також зміцнити своє положення та взаємовідносини із словацьким студентством та взагалі з чужинцями. Може багато допомогти цим українській справі.

Закінчуючи ці загальні відомости, подаємо до відома тим, котрі бажалиб отримати докладніші інформації про студії у Братиславі, щоби звертались на адресу: Petrovsky Vitalij, Bratislava, ul. Sancova, „Unitas“, Bl. F. č dv. 15. Czechosłowacja. Одначе підкреслюємо, що ця адреса тимчасова. Зміну адреси оголосимо в часописах. На відповідь залучити міжнар. марку.

Подав від У. С. Г. у Братиславі, за культ.-осв. реф. **В. Петровський,** голова Громади.

—o—

Дописи.

ЧОРТКІВЩИНА. **(Аматорська вистава джуринської чит. „Просвіти“ в Павшівці. — Фестин в Джурині).** Минулої неділі відіграв аматорський гурток чит. „Просвіти“ в Джурина дві амат. вистави в селі Павшівці, здобуваючи собі — зрештою не вперше в сусідніх селах — щире признання за гарну гру, а також поважний матеріяльний успіх. Дохід з вистав обернено згідно з умовою на потреби читалень в обох селах: читальня в Павшівці потребує ще немало грошей на викінчення власного будинку, а читальня в Джурині збирає гроші на вставлення підлоги у великій салі власного, також гарного будинку. Згадані вистави принесли поважний дохід на подані тут ціли. — Читальня „Просвіти в Джурині, яка має дуже діяльний аматорський гурток, а також власний мішаний хор (тепер диригує ним п. Нагаєвський з Половець), власну дуту орхестру, велику бібліотеку і т. д., улаштовує в неділю 17. липня ц. р. перший в тому селі український фестин. До фестину пороблено **великі** приготування, не жалуючи заходів і коштів. Тому можна надіятися, що люди, які прибудуть на фестин з цілої околиці, проведуть час якнайприємніше на милій забаві і разом з тим причиняться до зросту й розбудови українського культурно-освітнього життя в Джурині, яке стрічається на кожному кроці з перепонами місцевих москвофілів і поляків.

ДЕЛЯТИН. **(Кооперативне свято).** В дні 3. липня ц. р. Делятинщина була свідком великої коопер. маніфестації, в котрій взяли участь непроглядні маси з усіх сіл повіту. Зорганізування першого коопер. свята на Гуцульщині взяла на себе філія „Просвіти“. Ініціятором коопер. свята був урядовець „Просвіти“ п. Козьолковський. Підготовку цілої програми як і зорганізування свята дав він сам то за час одного місяця в тім повіті, де є села, віддалені від центру понад 50 кл. Прикро вражає, що в повіті є кількох студентів, котрі нічим іншим не займаються, як тільки грою в карти та ходженням бездільно вулицями, а до праці не зголосились. З самого ранку стали сходитись великі маси людей зі сіл на означене місце біля могили полеглих борців, де опісля уставився похід. Початок походу творили кіннотчики на прекрасно прибраних конях, потім делегації і репрезентації, опісля дітвора збірних лекцій „Р. Ш.“, дальше дівчата — жіноцтво та позаду старі мущини, колишні січовики, з грудей котрих виривались відомі мельодії січових пісень. Похід замикав відділ кіннотчиків. Похід вмашерував на площу чит. „Просвіти“ на Любіжній, де свято відкрив голова філії д-р Наврочький Остап [illegible] ний реферат виголосив посол Ладика, опісля [illegible] хорові точки хорів з Іванових, Надвірної і хор [illegible] „[illegible]про“, котрий в тому часі загостив до Делятина [illegible] вивели руханкові вправи „Луги“ з Саджавки і [illegible] ної. Свято закінчилося в год. 4. попол. і лишило [illegible] найкраще враження у всіх видців.

—o—

СПОРТ.

ЗА МИСТЕЦТВО ЛЬВІВСЬКОЇ ОКРУГИ УСС[illegible]

Першу рунду змагань за мистецтво львівської [illegible] ги покінчили: Дніпро і Чорноморці. Дніпро з 4-ма [illegible] ктами заняло II-ге, Чорноморці IV. місце. Мета, [illegible] краще відношення воріт, зїхала УРСК з III-того [illegible] V-те місце. Сокіл IV. сидить певно на I-му місці, [illegible] 6 пунктів та найкраще відношення воріт.

ЧОРНОМОРЦІ-ДНІПРО 2:1 (1:0).

Змагання в дні 3. ц. м. виграли Чорноморці [illegible] кращій стріловій диспозиції їх нападу. Ворота для Чорноморців добув Сочор і Пузяк, для Дніпра — [illegible] Суддював п. Стебницький.

МЕТА-ЧОРНОМОРЦІ 3:1 (0:1).

Змагання цих дружин принесли перемогу Меті. Більша частина змагань належала до Чорноморців і [illegible] більшій цільности стрілів могли вони змагання [illegible] Мета щойно під кінець змагань грала більше [illegible] но і добула в тім часі троє воріт. Суддював п. Р[illegible].

ПРОГРАНА РУСИ У БРАТИСЛАВІ.

Братислава. СК. „Братислава“-СК „Русь“ 3:1 (1:0).

Відплатні змагання цих двох дружин за мистецтво Словаччини, розіграні в мин. неділю 10. ц. м. у Братиславі, закінчилися програною ужгородської „Руси“ [illegible] відношенні 3:1. Ужгородська преса уважає такий [illegible] змагань несправедливим і нарікає на сторонничого [illegible] дю та брутальну гру змагунів „Братислави“, які [illegible] ли грача „Руси“ Бачо (середина помочі) на самім [illegible] чатку змагань, так, що він міг потім грати аж у другій половині. Також розбитий Кобзяр мусів вийти з [illegible] на 10 хвилин.

„Братислава“ стрілила першого голя при кінці [illegible] шої половини. У другій половині „Русь“ мала [illegible] перевагу, а проте несправедливий суддя присудив [illegible] ти неї карного і так Братислава здобула вдруге [illegible] Третій голь проти „Руси“ упав при самім кінці [illegible] Голь для „Руси“ стрілив Криж I.

Найблищчі змагання за мистецтво Словаччини [illegible] будуться у Братиславі 17. ц. м. між „Братиславою“ і „Жіліною“. В дні 24. VII. грають обі ті дружини у [illegible] ліні. „Русь“ зміряє свої сили з „Жіліною“ 7. VIII. в [illegible] городі, а 14. VIII. в Жіліні. Щойно після тих змагань [illegible] ясниться остаточно, хто здобуде цьогорічне мистецтво Словаччини.

Чернівці. Довбуш-Залізничники 1:1.

—o—

Ціни набілу у Львові.

„Маслосоюз“ платив кооперативам дня 14.VII. [illegible] **за масло експортове та десерове пріма 3·00 зол., [illegible] літру молока 19—20 сот., літру сметани 0·90 зол., [illegible] вець 3·30 зол.**

ОГОЛОШЕННЯ

Театри.

Театр Новин.

Пятниця, 15. VII., год. 8.15 веч. Ревієвий вечір театру „Мініон“.

Кіна.

АПОЛЬО: „Знак на дверах“ (Род ля Рок, Бетті Бронсон і Віліям Бойд).

КАСІНО: „Герой із заходу“.

КОПЕРНИК: „Тайна Стамбулу“.

ЛЕВ: „Скриті стріли“ (Гут Джібсон) і „Зов молодости“.

МАРУСЕНЬКА: „Тайна Стамбулу“.

МІРАЖ: „Білі ночі“.

ОАЗА: „Архикнязь Іван Рудольф“.

ПАН: „Присуд моря і Смолоскип“.

ПАЛЯС: „Бунт молодости“.

ПАСАЖ: „Зелена бригада“.

ПРОМІНЬ: „Любовниця гвардистів“ та „Сіти на мужів“.

СОНЦЕ: Через ферії нечинне.

СТИЛЕВЕ: „Асфальт“.

УТІХА: „Син Прерії і Страхіття Тексасу“.

ХІМЕРА: „Звідкіля нема повороту“.

Закордонне радіо.

Субота, 16. липня 1932.

Ляйпціг (259,3) 20.00 Оперетка. **Братіслява** (278,8) 20.00 Концерт. **Міляно** (331,4) 17.00—18.00 Танкова музика. **Штрасбург** (345,2) 20.45—22.30 Концерт. **Штутгарт** (360,6) 14.00 Арії і дует. **Гельсінгфорс** (368,1) 17.00 Грам. плити. **Букарешт** (394,2) 20.00 Скрипці. **Штокгольм** (435,4) 18.30 Твори на фортепян. **Рим (441,2)** 20.45 Опера. **Прага** (488,6) 19.00 Легка музика. **Відень** (517,2) 16.50 Концерт. **Мінхен** (532,9) 16.10 Концерт. **Будапешт** (550,5) 20.00 Оперетков**а** музика. **Харків** (937,5) 14.30, 15.00, 16.00, 20.00 Концерт. **Москва** (1304,3) 14.30, 16.10 Концерт. **Париж** (1724,1) 12.00, 19.10 Грам. плити. 20.45 Пісні.

ЛЬВІВСЬКЕ РАДІО.

Субота, 16. липня 1932.

11.58 Час. 12.10 Пресові вісти. 12.20, 12.45, 15.10 Грам. плити. 12.40 Метеор. комунікат. 15.00 Господ. комунікат. 15.40 Авдиція для дітей. 16.05 Концерт. 16.45 Програмова скринка. 17.00 Циганська музика. 18.00 Відчит з Варшави. 18.20 Музичний буквар. 18.32 Оперові дуети. 18.50, 20.00—24.00 Трансмісія з Варшави. 19.15 Всячина. 19.30 Програма на слідуючий день. 19.35 Прес. комунікат. 19.45 „Кон“ — фейлетон.

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло“. З друкарні Вид. Спілки „Діло“. Львів, Ринок [illegible]